

Liturgia online – <http://www.liturgia.hu>

Szerző Verbényi István

Cím Isten népének gyülekezete

Megjelenés MALEZI Liturgikus előadásorozat 2., Budapest, Egyetemi Templom, 2002. október 14.

Tárgyszavak Liturgikus teológia, Vasárnap, közösség

Verbényi István

MALEZI előadás, Bp. Egyetemi Templom, 2002. október 14. hétfő, 18.30

Isten hívott minket egybe

Az emberek igénylik azt, hogy időről időre összejöjjenek. A keresztények különböző alkalmakkor összegyülekeznek. A keresztények gyülekezete az Úr jelenlétét ünnepli. A liturgikus gyülekezet jelentősége az egyházi hagyományban. Az összegyülekezett Isten-népe: szent jel. Isten népének gyülekezete az Ószövetségben. Krisztus Egyháza: Isten újszövetségi népének gyülekezete.

1. Isten népének gyülekezete

A közösség a héber *qāhāl*, a görög *ekklēsia* kifejezés: azok összejövetele, akik felhívásra, meghívásra jöttek össze. A héberben a király, vagy más hivatalos személy egybehívására való összejövetel. Mint *q^hāl YHWH* nagyjelentőségű összehívás, jelen esetben Isten és Izrael viszonyára utal. Jelenti Isten választott népének gyülekezetét. Isten által megszentelt szövetséget miután meghallgatták az Isten igéjét, szavát. Olyan összejövetel, amely Izrael történetének sorsdöntő eseménye.

Példák:

Kiv 19,1-: „Az Egyiptomból való kivonulás után három hónapra ugyanazon a napon érkeztek meg a Sínai pusztába. Mózes elindult Isten elé, az Úr pedig a hegyről így szólt hozzá: Papi királyságom és szent népem lesztek. Ezeket a szavakat add tudtára Izrael fiainak.” Mózes elment és összehívta a nép véneit, s közölte velük mindazokat a szavakat, amelyeket az Úr reá bízott. Megparancsolta a népnek: „Holnaputánra legyetek készen.” Mózes kivezette a népet a táborból Isten elé, s azok a hegy lábánál helyezkedtek el. Az Úr ezeket jelentette ki: „Én vagyok az Úr, a te Istened, én hoztalak ki Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Senki mást ne tekints Istennek, csak engem.” Mózes ezután lejött, kihirdette a népnek az Úr minden szavát és minden parancsát. Az egész nép egy szívvel felelte: „Az Úr minden szavát megtartjuk, amelyeket hozzánk intézett.” Ezután Mózes az Úr minden törvényét leírta. Másnap reggel a hegy lábánál felállított egy oltárt és tizenkét emlékoszlopot, Izrael tizenkét törzsének megfelelően. Azután megbízott fiatal izraelitákat, hogy égőáldozatot mutassanak be, és fiatal bikákat ajánljanak fel az Úrnak közösségi áldozatul. Mózes pedig vette a vér felét, és áldozati csészékbe öntötte, a vér másik felét az oltárra hintette. Utána vette a szövetség könyvét és felolvasta a népnek. Ők kijelentették: „Amit az Úr parancsol, azt követjük és megtartjuk.”

Lényeges elemei:

- Isten hívta egybe a népet;
- Isten jelen van sajátos módon népe körében;
- A jelenlévők befogadják és elismerik Isten szavának ünnepélyes kinyilvánítását;
- Isten és a nép közötti szövetség megpecsételése áldozat bemutatásával.

MTörv 5: „Mózes összehívta egész Izraelt, és így szólt hozzájuk: Halld, Izrael, a parancsokat és törvényeket, amelyeket ma fületek hallatára kihirdetek! Tanuljátok meg őket, s legyen gondotok a megtartásukra. Az Úr, a mi Istenünk Hóreb hegyén szövetséget kötött velünk. Nem atyáinkkal kötötte az Úr ezt a szövetséget, hanem velünk, akik ma itt mind életben vagyunk. Szemtől szemben beszélt veletek az Úr a hegyen a lángok közül magam az Úr és közöttetek álltam, hogy az Úr szavait közvetítsem nektek, mivel féltetek a tűztől és nem jöttetek föl a hegyre”.

Az első szövetség ünnepélyes megújítása történik a későbbiekben, amint erről ez a rész szól.

2Kir 23: Jozija király „magához hívatta Júda és Jeruzsálem véneit. Aztán elment a király az Úr templomába, s vele Júda férfiai és Jeruzsálem minden lakója, a papok és a próféták és az egész nép apraja-nagyja. És felolvasztatta az Úr templomában talált törvénykönyv egész tartalmát. Aztán a király az oszlop elé állt, és az Úr színe előtt megkötötte a szövetséget, hogy az Urat követik, szívük, lelkük mélyéből megtartják parancsait, rendelkezéseit és törvényeit, s valóra váltják annak a szövetségnek a törvényeit, amelyek abban a könyvben írva vannak. S az egész nép magáévá tette a szövetséget. Akkor a király megparancsolta Hilkijának és a második papnak, valamint a küszöb őreinek, hogy hordják ki az Úr templomából az összes folszerelést, amelyet Baalnak, Aserának és az ég egész seregének csináltak, aztán elégette őket a Kidron mentén a mezőkön, a hamuját pedig Bételbe vitette.”

Ebben a részben a közösség számára a szövetség a megtisztulást jelentette.

Ne 8-10: Ezdrás pap felolvassa és elmagyarázza a babiloni fogság után a Törvényt. A válasz egy ünnepélyes könyörgés. „Akkor egy emberként összegyűlt az egész nép a Víz-kapu előtti térségen. Felszólították Ezdrás papot, hogy hozza elő Mózes törvénykönyvét, amelyet az Úr rendelt Izraelnek. Akkor Ezdrás a férfiak, a nők és mindazok gyülekezete elé tárta a törvénykönyvet, akik meg tudták érteni. A hetedik hónap első napja volt. Ezdrás írástudó felállt az erre a célra készült faállványra. Ezdrás kinyitotta a könyvet az egész nép szeme láttára - magasabban állt ugyanis, mint a nép -, s amikor kinyitotta, az egész nép felállt. Akkor Ezdrás áldotta az Urat, a nagy Istent, s az egész nép kitárt kézzel ráfelelte: ámen, ámen, ámen, majd mélyen meghajoltak, s földre borulva imádták az Urat. Ennek a hónapnak huszonnegyedik napján Izrael fiai összegyűltek, vezeklőruhát öltöttek, hamut szórtak a fejükre és böjtöltek. Áldott legyen dicsőséges neved, amely fölötté van minden áldásnak és dicséretnek! Te vagy, Uram, az Egyetlen! Te alkottad az eget, az egek egét és minden seregét, a földet és mind, ami rajta van, a tengereket és mind, ami bennük van. Te éltetsz mindent, és az égi sereg hódol előtted.”

Ebben már a zsinagógai istentisztelet kezdetét látja számos szakember.

2. A liturgikus közösség az ősegyházban

Néhány adat különböző forrásokból:

A. Az újszövetségi szentírásból

Az **evangéliumok** világában szerepel a tizenkettő, a hetvenkét tanítvány, a nép. Mindannyian Jézus közelében vannak, hozzá tartoznak. Talán a tizenkettővel beszél úgy az Úr, akik hozzá tartoznak. Nemcsak tanúi az eseményeknek, hanem az Úr félre vonja őket, magyaráz nekik, figyelmezteti őket, számos alkalommal csak nekik szólnak a tanítás bizonyos részei.

Az **ApCsel**-ben a Szentlélek eljövételétől használják az „egyház” kifejezést kettős értelemben. Egyrészt jelenti a helyi egyházat. ApCsel 8,1-ben olvassuk: *„Azon a napon nagy üldözés tört ki a jeruzsálemi egyház ellen”*. De más alkalommal az egyetemes Egyházat is jelenti. *„Az egyház egész Júdeában, Galileában és Szamariában békét élvezett. Megerősödött, az Úr félelmében élt, és a Szentlélek segítségével egyre gyarapodott”* (ApCsel 9,31).

Hogyan tekinti Szent Pál az Egyházat? Válasz: *„Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérből részesülünk”* (1Kor 10.17). Az egy Kenyér, amelyben részesülnek, már az Eukarisztiában jelenlévő Krisztusra utal.

Azonban ez sokkal többet jelent. Jézus Krisztusban **új közösséget** alkotnak, ezért minden különbség megszűnik. *„Mindenki, aki Krisztusban van, új teremtmény. A régi megszűnt, valami új valósult meg”* (2Kor 5,17). Ugyanerről beszél a galatáknak is: *„Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian egygyé lettetek Krisztus Jézusban”* (Gal 3,28).

Szent Pál a közösség **problémájáról** is beszél: *„Először is azt hallom, hogy amikor közösségbe gyűltök, szakadás mutatkozik köztetek, s ezt részben el is hiszem”* (1Kor 11.18).

A kolosszeiekhez írt levelében így ír Krisztusról: *„Ő a testnek, az Egyháznak a feje. Ő a kezdet, az elsősülött a halottak közül, hogy övé legyen az elsőség mindenben”* (1,18), vagy néhány verssel lejjebb: *„Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének, az Egyháznak javára”* (24). Ezt megerősíti egy másik helyen is. Az Atya Krisztust *„az egész Egyház fejévé tette: ez az ő teste és a teljessége annak, aki mindenben mindent teljessé tesz”* írja az efezusiakhoz írt levelében (1,23). A **páli hagyományban** tehát szorosan összetartozik az Egyház, mint Krisztus teste és az eukarisztikus közösség. De hozzátartozik az imádság is a közösség tagjaiért.

Jelentős a tanúságtétel az egyház közösségéről: *„Legyen gondunk rá, hogy szeretetre és jótettekre buzdítsuk egymást. Összejöveteleinkről ne maradjunk el, mint némelyek szoktak, hanem annál inkább bátorítsuk egymást, minél közelebb érzitek a napot”* (Zsid 10.24-25).

B. A patrisztikus irodalomból

Didache c. műből (100 körül) imarészlet az Eukarisztiára utal, de az Egyházzal szót: *„Ahogyan e kenyértöredékek szét voltak szóródva a hegyeken és egygyé váltak*

összegyűjtve, úgy gyűljön össze egyházad királyságodban a föld határaitól”¹. Vagy néhány sorral később: „Emlékezzél meg, Uram, egyházadról, hogy szabadítsd meg őt minden gonzságtól, tedd tökéletessé a szeretetben”². A közösség összejövételének időpontját is meghatározza: „Az Úr napján jöjjetek össze, törjétek meg a kenyeret és adjatok hálát”³.

Szent Jusztinosz: „A Napról elnevezett napon⁴ mindannyian, városokban és falvakban egyaránt összejövetelet tartunk, ahol felolvassuk az apostolok emlékiratait és a próféták írásait, amennyire azt az idő engedi” (Apológia I. 67,3). Pár sorral tovább ezt találjuk: „Azért a Nap napján tartjuk mindannyian összejöveteletünket, mert...Jézus Krisztus, a mi Megváltónk ezen a napon támadt fel a halottak közül...a Nap napján jelent meg apostolainak és tanítványainak, és tanította őket ezekre, melyeket elétek tárunk” (uo. 7).

A niceai zsinat után **Aranyszájú Szent János** (+407) keményen harcol azok ellen, akik állítják, hogy képesek az otthonukban egyedül imádkozni. „Ne higgyetek nekik!” Sokkal erősebb a ti imádságotok, ha a többi taggal együtt, az Egyház egész teste egy szívvel emelkedik imára és a papok ajánlják fel adományok sokaságát, amelyek összegyűltek⁵. Jóllehet erőteljesen szorgalmazza a pap jelenlétét és tevékenységét a liturgikus cselekményekben, állítja, hogy a liturgikus cselekmény lényeges alkotó része a közösség, különösképpen az eukarisztikus imádság alatt, amelyet a pap egyedül végez mindenki nevében. „Az eukarisztikus ima közös. A pap nem egyedül ad hálát, hanem a nép vele együtt, mivel ő kezdi egyedül mondani, miután megkapta a hívektől a felhatalmazást. Ezért lehet mondani, és elsajátítjuk, hogy egy test vagyunk. Ezért nem bízunk mindent a papokra, hanem keressük, hogyan viselhetnénk az egyház gondját”⁶.

C. Szentíráson kívül

A legjelentősebb dokumentum az ifjabb **Plinius** levele Traianus császárhoz 111 körül. Megemlíti, hogy a keresztények „meghatározott napokon hajnalban összejönnek, és együtt énekelnek Krisztusnak, mint Istennek”. Tehát a keresztény közösség jelenléte még a pogány levélíróknak is feltűnt, és fontosnak tartotta a császárral közölni.

3. A későbbi századokban

A 6. század után ez az összetartozás mind több gondot jelent. A hívek számának növekedése, a nyelvi problémák, nagy távolságok miatt. Már a középkorban is megkívánják a helyi templomokban való szentmisén való részvételt. A Tridentinum

¹ Didakhé 9,4

² Didakhé 10,4

³ Didakhé 14,1

⁴ Mivel a pogányokhoz fordul írásával, ezért nem az “Úr napjáról”, hanem a “Nap napjáról” beszél. Később kifejti a “küriaké hémera” értelmét, amely a Jel 1,10-ben megtalálható

⁵ GIOVANNI CRISOSTOMO, *De prophetarumobscuritate*, Hom. 2, n. 4, traad. M. Jeannin, vol. VI. p. 467

⁶ *2 Cor Hom.* 18,3: PG 61, 527

már kötelezővé teszi a plébániai templomban való részvételt, később bevezetik az un. plébániai miséket.

4. A II. Vatikáni zsinat tanításában

Igazi nagy áttörést a Mediator Dei jelent (1947). Feleleveníti a páli tanítást, és megfogalmazza: „*a szent liturgia Jézus Krisztus titokzatos testének, a Fejnek és a tagoknak nyilvános istentisztelete*” (20).”

A II. Vatikáni zsinat tanításában: Az Egyház tehát körültekintő gondoskodással arra törekszik, hogy a hívek ne csak mint **kívülálló**k vagy mint **néma** szemlélők legyenek jelen a hitnek ezen misztériumán, hanem azt a szertartásokon és imádságokon keresztül jól megértve, a szent cselekményben **tudatosan**, áhítattal és tevékenyen vegyenek részt; tanuljanak Isten igéjéből, merítsenek erőt az Úr testének terített asztaláról, adjanak hálát Istennek, a szeplőtelen áldozatot nemcsak a pap keze által, hanem vele együtt följánlván tanulják meg önmagukat följánlani és napról napra váljanak eggyé Istennel és egymás között a Közvetítő Krisztus segítségével,⁷ hogy végül Isten legyen minden mindenben.(48.)

Közös cselekmény: „Amennyiben egy szertartás a maga természete szerint azt igényli, hogy **közösen**, a hívek nagyszámú és tevékeny részvételével végezzék, ezt a lehetőségek szerint előnyben kell részesíteni az egyéni és magánjellegű végzéssel szemben. Ez érvényes a szentségek kiszolgáltatására és főleg a szentmise bemutatására, bár a szentmise minden esetben nyilvános és közösségi jellegű” (27.).

- A keresztény liturgikus közösség Istentől egybehívott közösség;
- A liturgikus közösség, mint az Egyház megjelenése;
- A liturgikus közösség Isten országának az elővételezése.

5. A közösségben jelenlevő Krisztus ünneplése

„E nagy mű végrehajtására Krisztus mindig jelen van Egyházában, kiváltképpen a liturgikus cselekményekben. Jelen van a szentmise Áldozatában, mind a *PAPI SZOLGA SZEMÉLYÉBEN*, mert "az Áldozatot ugyanaz mutatja be most a papok szolgálata által, aki a keresztén önmagát feláldozta",⁸mind, s leginkább, az *EUCCHARISZTIKUS SZÍNEK ALATT*. Jelen van *EREJÉVEL A SZENTSÉGEKBEN*, úgyhogy amikor valaki keresztel, maga Krisztus keresztel.⁹Jelen van *IGÉJÉBEN*, mert Ő maga beszél, amikor az Egyházban a Szentírást olvassák. Végül amikor *KÖNYÖRÖG ÉS ZSOLTÁROZ* az Egyház, Ő van jelen, aki megígérte: "Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük" (Mt 18,20)."¹⁰

Istenünk! Összehívtad választott népedet, és jóságodat csodálatosan megtapasztalhatta. Az újszövetség népét Fiad által gyűjtötted össze. Amint jelen

⁷PG 74:557. (Alexandriai Szent Cirill: *Commentarium in Ioannis Evangelium*, XI,11--12.)

⁸Ua. 2.p.

⁹PL 35: 1428. (Szent Ágoston: *In Ioannis Evangelium Tractatus*, VI., 1,7.)

¹⁰SC 7

voltál válsztott néped életében, úgy Urunk Jézus jelen van a mi életünkben.
Köszönjük Urunk gondosságod. Amen.